

Weronika Kosmala

 0009-0004-3233-8652

Prawa kobiet w Chińskiej Republice Ludowej i Republice Chińskiej na Tajwanie na początku XXI wieku

Analiza porównawcza

Abstrakt

W ciągu ostatniego stulecia Chińska Republika Ludowa oraz Republika Chińska na Tajwanie przeszły przez zupełnie różne procesy rozwoju politycznego, społecznego oraz gospodarczego. Różnice między tymi podmiotami można zaobserwować nie tylko w ustroju politycznym, ale również w sytuacji kobiet. Zarówno Chińska Republika Ludowa (ChRL), jak i Republika Chińska na Tajwanie pozostają pod wpływem idei konfucjanizmu oraz patriarchalnego modelu rodziny i społeczeństwa, jednakże można odnaleźć w ich historii proces tworzenia się praw kobiet i wzrostu równouprawnienia. Celem artykułu jest ukazanie, w jakim stopniu różni się stopień równouprawnienia kobiet na tych dwóch obszarach, a także wskazanie powodów istnienia tych antynomii. W pracy użyta została metoda porównawcza do przedstawienia różnic między ChRL oraz Republiką Chińską, zarówno pod względem ustroju, jak i stopnia równości płci oraz analiza treści źródeł dotyczących tematyki oraz literatury przedmiotu. Zaprezentowane zostały również sylwetki kobiet w sferze publicznej Chin i Tajwanu na przykładzie obecnych w polityce prezydent Tajwanu Tsai Ing-Wen oraz pierwszej damy Chińskiej Republiki Ludowej Peng Liyuan. Tezą pracy jest stwierdzenie, że stopień równości kobiet w Chińskiej Republice Ludowej oraz w Republice Chińskiej na Tajwanie różni się, pomimo wpływu konfucjanizmu oraz patriarchalnego modelu rodziny występujących w obu tych krajach. Artykuł ma na celu odpowiedzieć na pytania badawcze: Czy stopień równouprawnienia kobiet w Chińskiej Republice Ludowej różni się od poziomu

równouprawnienia kobiet w Republice Chińskiej na Tajwanie? Z czego wynikają różnice w stopniu równouprawnienia kobiet na tych obszarach? Jakie czynniki mają wpływ na poziom równouprawnienia w tych państwach?

Słowa kluczowe: Chiny, Tajwan, równość płci, kobiety w polityce

Wstęp

Według doktryny „jednego kraju, dwóch systemów” w Chińskiej Republice Ludowej panuje socjalizm, natomiast w Republice Chińskiej na Tajwanie można zaobserwować już najlepiej ocenianą demokrację Azji 2020 roku według wskaźnika demokracji opracowanego przez The Economist Intelligence Unit (11 miejsce na świecie, 1 w Azji). Różnice między tymi podmiotami można zaobserwować nie tylko w ustroju politycznym, ale również w sytuacji kobiet.

Celem artykułu jest ukazanie, w jakim stopniu różni się poziom równouprawnienia na tych dwóch obszarach oraz powodów istnienia tych antynomii. Tezą pracy jest stwierdzenie, że stopień równości kobiet w Chińskiej Republice Ludowej oraz w Republice Chińskiej na Tajwanie różni się, pomimo wpływu konfucjanizmu oraz patriarchalnego modelu rodziny występujących w obu tych krajach. Różnica ta może wynikać z modernizacji oraz liberalizacji Tajwanu w ostatnich dekadach, które przyczyniły się do lepszego dostępu do edukacji dla kobiet oraz większych możliwości na rynku pracy, podczas gdy w Chinach nie doszło do wielu zmian w aspekcie praw kobiet od czasu rządów Mao Zedonga, który do założeń chińskiego socjalizmu włączył emancypację kobiet. Przyczyną różnic występujących na Tajwanie może być również fakt, że kraj ten rozwijał się przez długie lata niezależnie zarówno od Chin, jak i Zachodu.

Artykuł ma na celu odpowiedzieć na pytania badawcze: Czy stopień równouprawnienia kobiet w Chińskiej Republice Ludowej różni się od poziomu równouprawnienia kobiet w Republice Chińskiej na Tajwanie? Z czego wynikają różnice w stopniu równouprawnienia kobiet w tych państwach? Jakie czynniki mają wpływ na poziom równouprawnienia w tych państwach? Ramy czasowe pracy obejmują tło kulturowe oraz historyczne, których opis dotyczy okresu istnienia Cesarstwa Chińskiego (do 1912 roku), szczególnie XIX wieku, oraz okres od powstania Chińskiej Republiki Ludowej w 1949 roku, a na Tajwanie zakończenie stanu wojennego w 1986 roku, natomiast główna analiza artykułu skupia się na okresie od początku XXI wieku do obecnych lat 20. W pracy użyta została metoda porównawcza do przedstawienia różnic między

Chińską Republiką Ludową oraz Republiką Chińską zarówno pod względem ustroju, jak i stopnia równości płci oraz analiza treści źródeł dotyczących tematyki oraz literatury przedmiotu. Zaprezentowane zostały również sylwetki kobiet w sferze publicznej Chin i Tajwanu na przykładzie obecnych w polityce prezydent Tajwanu Tsai Ing-Wen oraz pierwszej damy Chińskiej Republiki Ludowej Peng Liyuan.

Artykuł składa się ze wstępu, trzech części oraz zakończenia. W części pierwszej opisane zostało tło kulturowe dotyczące pozycji kobiet w społeczeństwie chińskim i tajwańskim. Część druga skupia się na porównaniu sytuacji prawnej kobiet w ChRL oraz Republice Chińskiej w okresie od powstania Chińskiej Republiki Ludowej do XXI wieku, a także wskazaniu pozycji międzynarodowej tych państw pod względem równości płci. Trzecia część dotyczy porównania życiorysów dwóch kobiet aktywnych w polityce, prezydent Tsai Ing-Wen na Tajwanie oraz pierwszej damy ChRL Peng Liyuan.

Tło kulturowe

Zarówno Tajwan, jak i Chiny należą do kulturowej Azji Wschodniej, razem z Japonią, Koreą Północną i Południową, Singapurem i Wietnamem. Mianem kulturowej Azji Wschodniej nazywany jest subregion historycznej Azji Wschodniej, w której państwo-rdzeń stanowiły Chiny. Subregion ten posługiwał się znakami chińskimi, a nauki Konfucjusza oraz Mencjusza tworzyły podstawy życia publicznego oraz prywatnego ludności. Kulturowa Azja Wschodnia, nazywana również konfucjańską Azją Wschodnią, to wszystkie państwa, na obszarze których etyka konfucjańska była przez ostatnie tysiąc lat inspiracją oraz wyznacznikiem zasad moralnych dla społeczeństwa na wszystkich możliwych poziomach¹.

W tradycyjnej kulturze chińskiej kobietom przypisywany jest żeński symbol yin, natomiast mężczyznom jego dopełnienie, męski symbol yang. Symbole te zbudowane są na zasadzie przeciwności takich jak yin – ciemny, słaby i yang – jasny, silny. Ich wzajemne uzupełnianie się sprawia, że tylko mężczyzna z kobietą stanowią jedność. Rola kobiet w tradycyjnej kulturze definiowana jest także przez zasadę „ru”, określającą zależności w społeczeństwie. Ta konfucjańska zasada określa zależności między władcą i poddanym, ojcem i synem, mężem i żoną, między braćmi oraz przyjaciółmi. Każda jednostka w hierarchii

¹ D. Shin, *Confucianism and Democratization in East Asia*, Cambridge University Press, New York 2012, s. 22.

posiada określone obowiązki oraz zasady moralne, a duża waga przywiązywana jest do relacji w obrębie rodziny².

W tradycji konfucjańskiej miejsce kobiety znajdowało się z daleka od sfery publicznej czy władzy. Kobieta uzależniona była od otaczających ją w codziennym życiu mężczyzn: początkowo ojca, następnie męża, a w końcu syna. Jej zadaniem była opieka nad domem oraz rodziną męża, do której dołączała poprzez zamążpójście. Z kolei mężczyzna był żywicielem rodziny i osobą, która opiekowała się domem „z zewnątrz”³. Dychotomia ta sprawiła, że kobieta stawiana jest w sytuacji podrzędnej wobec mężczyzny i charakteryzuje ją poddanie, posłuszeństwo i lojalność⁴.

Warto przywołać także życiorysy kobiet, które w historii Chin wychodziły poza ramy wyznaczone przez tradycje, a tym samym udało im się wpłynąć na sytuację państwa przez pełnienie funkcji politycznych. Przykładami są tutaj cesarzowe regentki: cesarzowa Lu, panująca w czasach dynastii Han oraz cesarzowa Cixi, panująca w trakcie dynastii Qing. Kobiety te sprawowały władzę po śmierci swoich mężów jako regentki młodych cesarzy, ponieważ nie przysługiwał im tytuł cesarza, jednak, co warto podkreślić, sprawowały realną władzę. W historii można odnaleźć także przykład jedynej kobiety cesarza – Wu Zetian, która za czasów dynastii Tang pełniła ten urząd przez 15 lat⁵.

Istotny wpływ miało także powstanie Tajpingów w latach 1850–1864, podczas którego ogłoszona została ustawa ziemská zawierająca zapis mówiący o równouprawnieniu płci w przydziale ziemi, która rozdzielana miała być równo między kobiety, jak i mężczyzn⁶.

Patrząc na specyfikę etniczną Tajwanu zauważyć można, że większość społeczeństwa stanowią Chińczycy Han, którzy wyemigrowali na Tajwan głównie z prowincji Fujian oraz Guangdong przed rokiem 1895 lub po roku 1945⁷. Taka sytuacja sprawia, że w teorii Chin i Tajwan powinny być bardzo zbliżone kulturowo, chociażby ze względu na fakt bardzo silnego wpływu konfucjanizmu.

² E. Trojnar, *Droga kobiet do polityki na Tajwanie w kontekście wyborów powszechnych w 2016 roku*, [w:] M. Banaś (red.), *Kobiety w polityce*, Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, Kraków 2017, s. 113.

³ J. Wardęga, *Peng Liyuan na tle innych pierwszych dam w dyplomacji publicznej Chin*, [w:] M. Banaś (red.), *Kobiety w polityce. Sfera publiczna*, Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, Kraków 2020, s. 160.

⁴ E. Trojnar, *Droga kobiet do polityki na Tajwanie...*, s. 113.

⁵ Ibidem, s. 114.

⁶ Ibidem.

⁷ R. Sławiński, *Etnosy na Tajwanie*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2011, nr 1, s. 100–101.

Chińska Republika Ludowa stara się wykorzystywać wspólne tło kulturowe Chin i Tajwanu w kształtowaniu stosunków tych dwóch państw. Ewa Trojnar w publikacji pt. *Tajwan. Dylematy rozwoju* twierdzi wręcz, że Tajwan jest miejscem, w którym wciąż kultywowane są tradycje konfucjanizmu, a państwo to stało się centrum kształtowania nowoczesnej kultury chińskiej dzięki odseparowaniu od komunistycznych Chin kontynentalnych, w których wszelkie tradycje są niszczone przez politykę partii⁸. Znaczący wpływ na Tajwan mają również relacje ze Stanami Zjednoczonymi, które można prześledzić do okresu wojny w Wietnamie, gdy Tajwan był amerykańskim zapleczem militarnym i strategicznym. Doprowadziło to do dynamicznego przenikania na Tajwan⁹ amerykańskiej popkultury oraz stylu życia. Wpływ Zachodu widoczny jest również we współczesnych trendach kultury popularnej, takiej jak filmy, muzyka czy literatura. Ważne dla zrozumienia poziomu odrębności Tajwanu od Chin jest również wspomnienie o tym, że przez większość historii był on odizolowany i rozwijał się niezależnie, szczególnie w trakcie okresu kolonii japońskiej w latach 1895–1945, kiedy kontakty z kontynentem były bardzo ograniczone¹⁰.

Podsumowując, zarówno w Chińskiej Republice Ludowej, jak i w Republice Chińskiej na Tajwanie zaobserwować można wpływ konfucjanizmu i płynący z niego patriarchalny model rodziny, które oddziałują negatywnie na sytuację społeczną kobiet, pomimo prób niszczenia tych tradycji w ChRL oraz rosnących wpływów Zachodu i coraz większej liberalizacji na Tajwanie.

Sytuacja prawna kobiet oraz pozycja międzynarodowa Chińskiej Republiki Ludowej i Republiki Chińskiej pod względem równości płci

W ciągu ostatniego stulecia Chińska Republika Ludowa oraz Republika Chińska na Tajwanie przeszły przez zupełnie różne procesy rozwoju politycznego, społecznego oraz gospodarczego. Chiny, od końca rewolucji komunistycznej w 1949 roku pozostawały państwem autorytarnym i zaczęły wprowadzać reformy społeczno-gospodarcze dopiero pod koniec lat 70., natomiast Tajwan,

⁸ E. Trojnar, *Tajwan. Dylematy rozwoju*, Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, Kraków 2015, s. 308.

⁹ Ibidem, s. 296.

¹⁰ B. Zemanek, *Tajwańska tożsamość narodowa w publicystyce politycznej*, Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, Kraków 2009, s. 35–36.

po okresie japońskiej kolonizacji, przeszedł przez okres reżimu autorytarnego, by przerodzić się w demokrację i bardzo szybko osiągnąć industrializację. Odmienne sytuacja społeczna i gospodarcza tych państw doprowadziła do wystąpienia różnych uwarunkowań w relacjach między płciami¹¹.

W Chinach za czasów rządów Mao Zedonga wskaźnik aktywności zawodowej kobiet był jednym z najwyższych na świecie, utrzymując się następnie w latach 80. oraz 90. na poziomie powyżej 70%. Problemem wydaje się w tym przypadku niesprawiedliwy podział pracy między kobiety i mężczyzn, który prowadził do uzyskiwania większej kontroli przez mężczyzn i spychania kobiet w stronę gorszego statusu społecznego i ekonomicznego. W latach 80. i 90. wprowadzone zostały przepisy ochronne, które podkreślały biologiczne różnice między kobietami i mężczyznami oraz koncentrowały się na funkcji reprodukcyjnej kobiet, a także sugerowały, że zatrudnienie kobiet wiąże się z dodatkowymi kosztami. Mężczyźni zaczęli poszukiwać nowych możliwości zatrudnienia poza obszarami wiejskimi, w wyniku czego kobiety zmuszone były zająć się pracą na roli, co doprowadziło do zjawiska feminizacji rolnictwa¹².

Od momentu powstania Komunistycznej Partii Chin jednym z jej założeń była emancypacja kobiet. W pierwszym okresie emancypacji udział kobiet w strukturach władz był niewielki, m.in. z powodu niskiego poziomu ich wykształcenia. Po 1949 roku do budowy nowego państwa potrzebna była ogromna mobilizacja mas, w tym także kobiet. Kobiety zatem zaczęły angażować się w pracę, szczególnie podczas tworzenia komun ludowych, a państwo interpretowało to jako wyzwolenie kobiet z ograniczeń feudalizmu. Jednak w latach 60. część kobiet zmuszona była wycofać się z rynku pracy i ustąpić miejsca mężczyznom ze względu na zaistniały wówczas kryzys ekonomiczny¹³.

Mao w swoich przemówieniach często zwracał uwagę na równe płace i równy udział w pracy zarówno mężczyzn, jak i kobiet. Sprawami kobiet zajęła się utworzona w 1949 roku Federacja Kobiet Całych Chin¹⁴. Rząd komunistyczny zaczął powoli wdrażać przepisy, które gwarantowały prawa kobiet i poprawiały ich status społeczny. Sytuację kobiet zmieniło znacznie prawo małżeńskie wprowadzone w 1950 roku, zakazujące aranżowania małżeństw i zawierania ich przez dzieci, nadało kobietom prawo do inicjowania rozwodów oraz ponownego zamążpójścia¹⁵. W konferencji konsultacyjnej podczas

¹¹ W. Yang, *Differences in Gender-Role Attitudes between China and Taiwan*, „The Journal of Asian Women” 2016, t. 32, nr 4, s. 73–74.

¹² Ibidem, s. 73–77.

¹³ J. Wardęga, *W poszukiwaniu połowy nieba – kobiety w polityce Chin*, [w:] M. Banaś (red.), *Kobiety w polityce...*, s. 145–147.

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Ibidem.

pierwszej sesji plenarnej w 1949 roku brało udział 69 kobiet, a Song Qingling wybrana została wiceprezesem Centralnego Rządu Ludowego. Wybór kobiety na tak wysokie stanowisko miał na celu podkreślenie zachodzących w pozycji społecznej kobiet zmian¹⁶.

W roku 1978 ruszyła fala zmian społecznych zainicjowana przez Deng Xiaopinga, ale badacze nie są zgodni co do jej wpływu na równość płci. Jedni uważają, że rozwój gospodarki rynkowej wpłynął pozytywnie na możliwości zatrudnienia zarówno kobiet, jak i mężczyzn, poprawiając w ten sposób status tych pierwszych¹⁷. Inni zaś twierdzą, że różnice w płacach oraz statusie pracy utrzymywały się na podobnym poziomie od lat 50. do lat 90.¹⁸ Wielu autorów uważa także, że gospodarka rynkowa nie sprzyja równości płci, bowiem dyskryminuje kobiety zarówno w trakcie rekrutacji, jak i w płacach, pogłębiając różnice i obniżając ich status ekonomiczny. Jednakże pomimo tych rozbieżności wielu badaczy uważa, że sytuacja kobiet w Chinach po reformach gospodarczych Deng Xiaopinga pod koniec lat 70. XX wieku niewiele się zmieniła¹⁹.

Patrząc na założenia Komunistycznej Partii Chin oraz ustawy, które zostały wprowadzone, kobiety powinny znajdować się w dosyć wyrównanej sytuacji w stosunku do mężczyzn. Rzeczywista sytuacja jest jednak odmienna. Praktykowana w latach 1979–2015 polityka jednego dziecka sprawiła, że pojawiły się ogromne nierówności w liczbie urodzeń dziewczynek i chłopców. Zgodnie z założeniem patriarchalnego modelu, dzieci płci męskiej są dużo bardziej pożądane od dzieci płci żeńskiej. Córka często staje się jedynie ciężarem dla swojej rodziny, a gdy wychodzi za mąż, dołącza do rodziny męża i to nią zaczyna się opiekować. Obowiązek opieki nad rodzicami spoczywa na synu, dlatego też chłopcy są naturalnie bardziej pożądani. Polityka jednego dziecka doprowadziła do ogromnej fali aborcji oraz praktyk dzieciobójstwa, dokonywanych w momencie, gdy okazywało się, że płód jest żeński. Według danych centrum badań technologicznych pod Narodową Komisją Zdrowia i Planowania Rodziny, w 2015 roku przeprowadzono 13 mln aborcji²⁰, natomiast dane

¹⁶ Zhongguo, *Emancypacja chińskich kobiet*, <http://www.polska-azja.pl/emancypacja-chińskich-kobiet/> (dostęp: 01.12.2021).

¹⁷ R. Matthews, V. Nee, *Gender Inequality and Economic Growth in Rural China*, „Social Science Research” 2000, t. 29, nr 4, s. 610–612.

¹⁸ X. Shu, Y. Bian, *Market Transition and Gender Gap in Earnings in Urban China*, „Social Forces” 2003, t. 81, nr 4, s. 1107–1145.

¹⁹ W. Yang, *Differences in Gender-Role...*, s. 78.

²⁰ W. Yang, *High Abortion Rate Triggers Fears for Young Women*, „China Daily”, 27.01.2015, https://www.chinadaily.com.cn/china/2015-01/27/content_19412949.htm (dostęp: 07.09.2022).

Narodowej Komisji Zdrowia wykazały, że w latach 2014–2018 dokonywano średnio 9,7 mln aborcji rocznie, co wskazuje na wzrost liczby zabiegów o ok. 51% w stosunku do lat 2009–2013. Wszystko to, mimo faktu złagodzenia polityki planowania rodziny do możliwości posiadania dwójki dzieci²¹. Według informacji rządowych, od roku 1979 przerwano 400 mln ciąży, zmianę widać także we wskaźniku umieralności noworodków. W latach 70. na tysiąc urodzeń przed ukończeniem pierwszego roku życia umierało 60 chłopców i 53 dziewczynki; w latach 80. wskaźnik dla obu płci wynosił 36. Z kolei w latach 90. umierało 26 chłopców i 33 dziewczynki, natomiast w latach dwutyśnych 21 chłopców i 28 dziewczynek²².

Pomimo zmian zachodzących w Chinach za kolejnych rządów, reprezentacja kobiet w polityce jest nadal znikoma, a samo znalezienie pracy jest już wyzwaniem, nawet dla kobiet posiadających dyplomy uniwersyteckie. Co wydaje się być jednak wyjątkowe w Chinach, to odsetek kobiet zarządzających przedsiębiorstwami²³. Trzy branże, w których jest najwięcej kobiet na stanowiskach dyrektorskich, to handel hurtowy i detaliczny 20,62%, tekstylia i odzież 20,48% oraz farmaceutyki 15,55%²⁴. Najnowszy raport Women On Boards Progress Report ujawnił, że w 2021 roku spośród 636 badanych chińskich spółek giełdowych, 6,4% ma kobiety na stanowiskach dyrektorów generalnych, a 26,3% dyrektorów finansowych²⁵.

Analizując rankingi wskaźników, można zaobserwować, że w Chinach nastąpiły niewielkie zmiany w aspekcie równości praw kobiet. Według danych z Global Gender Gap Report, publikowanego corocznie od 2006 roku, zaobserwować można, że w latach 2006–2009 nastąpił szybki wzrost – aż o 5,3%, natomiast po roku 2013 miał miejsce zwrot i w latach 2013–2018 zaobserwowany został spadek o 2,6%. W ten sposób pozycja Chin w tym rankingu w okresie 2006–2018 spadła z miejsca 60 na 103²⁶. W 2020 roku Chiny zajęły już

²¹ R. Liu, D. Stanway, *China to Reduce Abortions for 'Non-Medical Purposes'*, Reuters, 27.09.2021, <https://www.reuters.com/world/china/china-says-will-reduce-number-abortion-non-medical-purposes-2021-09-27> (dostęp: 07.09.2022).

²² J. Parkinson, *Five Numbers that Sum Up China's One-Child Policy*, BBC, 29.10.2015, <https://www.bbc.com/news/magazine-34666440> (dostęp: 07.09.2022).

²³ Zhongguo, *Emancypacja chińskich kobiet...*

²⁴ H. Gao, Y. Lin, Y. Ma, *Sex Discrimination and Female Top Managers: Evidence from China*, „Journal of Business Ethics” 2016, t. 138, nr 4, s. 689.

²⁵ X. Tan, *Global Report Shows Increase in China's Corporate Female Leaders*, „China Daily”, 08.03.2022, <https://global.chinadaily.com.cn/a/202203/08/WS62270380a310cd-d39bc8b39d.html> (dostęp: 07.09.2022).

²⁶ B. Chen, H. He, *Falling behind the Rest? China and the Gender Gap Index*, „Social Inclusion” 2020, t. 8, nr 2, s. 11.

107 miejsce w tym rankingu²⁷. Świadczy to o tym, że sytuacja kobiet w Chinach, po szybkim wzroście w kierunku równości z mężczyznami, w ostatnich latach zaczęła się ponownie pogarszać.

Tajwan jest globalnie uważany za dobry przykład tego, że równość płci może być powszechnie szanowana i wdrażana. Jednak od czasu do czasu, gdy prawa kobiet do równości napotykały na głęboko zakorzenione tradycje, w społeczeństwie i procesie konstytucyjnym pojawiają się konflikty na tym tle²⁸. Przykładem jest przypadek wprowadzenia godziny policyjnej w akademikach dziewcząt na tajwańskim Uniwersytecie Katolickim Fu Jen. Pomimo przepisów zakazujących dyskryminacji ze względu na płeć, do czerwca 2016 roku dziewczęta objęte były godziną policyjną, podczas gdy mężczyźni nie, a administracja przez lata nie chciała przyznać, że polityka ta jest dyskryminująca²⁹. Wczesna modernizacja zapewniła kobietom wiele zasobów ekonomicznych oraz autonomię w zakresie edukacji oraz pracy. Po zniesieniu stanu wojennego w 1987 roku i demokratyzacji kraju powstało wiele organizacji kobiecych, takich jak np. The Awakening Foundation, oficjalnie zarejestrowana jako fundacja zaledwie 4 miesiące po zniesieniu stanu wojennego³⁰. Ta i inne organizacje kobiece wywierały presję na rząd, by poprawił sytuację kobiet i wprowadził przepisy prawne dotyczące równości płci w zatrudnieniu i edukacji³¹.

Od końca stanu wojennego poziom edukacji Tajwańczyków zdecydowanie się podniósł, co doprowadziło również do pewnego zrównania kobiet i mężczyzn w zakresie edukacji. Postęp w edukacji był więc jednym z determinujących czynników przyczyniających się do obecnego statusu kobiet na Tajwanie³². Wskaźniki przyjęć na uniwersytety wzrosły z 49,24% w 1996 roku do 96,28% w 2006 roku, natomiast współczynnik skolaryzacji od roku 1979 do 2012 wzrósł z niecałych 20% do 80% dla mężczyzn i z niewiele ponad 10% do prawie 90% dla kobiet³³. W ciągu ostatnich kilku dekad sytuacja zatrudnienia kobiet

²⁷ Department of Gender Equality, Executive Yuan, *2021 Gender at glance in R.O.C (Taiwan)*, 2021, s. 4.

²⁸ J. Cohen, W. Alford, Ch. Lo, *Taiwan and International Human Rights: A Story of Transformation*, Springer Singapore, Singapore 2019, s. 581–582.

²⁹ C. Brown, *No, We're Not Quite There Yet: Taiwan's Road to Gender Equality*, Ketagalan Media, 15.06.2016, <https://ketagalanmedia.com/2016/06/15/5639/> (dostęp: 07.09.2022).

³⁰ Strona internetowa The Awakening Foundation, <https://www.awakening.org.tw/> (dostęp: 29.11.2021).

³¹ W. Yang, *Differences in Gender-Role...*, s. 80.

³² L. Chiang, *Women and Development in Taiwan*, „Asian Journal of Women's Studies” 1998, t. 4, nr 4, s. 96.

³³ D. Chang, *Effects of Higher Education Expansion on Gender Parity: A 65-Year Trajectory in Taiwan*, „Higher Education” 2018, t. 76, nr 3, s. 452.

diametralnie się zmieniła wraz z ich sytuacją ekonomiczną. W 2005 roku kobiety zarabiały już 80% wartości zarobków mężczyzn³⁴, natomiast w 2020 roku – 86%³⁵. Z tego wynika, że różnica w zarobkach kobiet i mężczyzn w 2005 roku wynosiła 20%, w 2010 było to już 17%, a następnie w 2020 – 14%, co ukazuje coraz korzystniejszą sytuację kobiet w aspekcie równości w zarobkach.

Omawiając sytuację kobiet na Tajwanie, warto również wspomnieć o Ustawie o zapobieganiu przemocy domowej, która została przyjęta w 1998 roku; tym samym stała się pierwszą tego rodzaju ustawą w Azji łamiącą powszechne w tradycyjnych społeczeństwach przeświadczenie, że państwo nie powinno mieszać się w sprawy małżeńskie. W dokumencie przemoc domowa została uznana za zachowanie niezgodne z prawem, a rząd zaczął aktywnie angażować się w walkę z przemocą³⁶. Dla porównania, Ustawa przeciwko przemocy w rodzinie w Chińskiej Republice Ludowej uchwalona została dopiero w 2015 roku, a weszła w życie w marcu 2016³⁷.

W grudniu 2020 roku udział kobiet w Yuanie ustawodawczym wynosił 42%, co stanowi bardzo wysoki wynik na skalę międzynarodową. Gdyby Unia Międzyparlamentarna uznawała w swoim rankingu Tajwan, zająłby on 15 miejsce na świecie³⁸.

Republika Chińska na Tajwanie nie jest brana pod uwagę w rankingach takich jak Gender Inequality Index oraz Gender Gap Index, jednak Departament Równości Płci Yuanu Ustawodawczego Republiki Chińskiej każdego roku zajmuje się analizą danych i porównaniem ich z międzynarodowymi rankingami. Dane zaprezentowane w raporcie „Gender at glance in R.O.C (Taiwan)” 2021 wskazują, iż gdyby Tajwan był brany pod uwagę w tworzeniu rankingu Gender Inequality Index 2019, zająłby 6 miejsce na świecie oraz 1 w Azji. To aż 34 miejsca wyżej niż Chińska Republika Ludowa, która w tym samym roku uplasowała się na 40 miejscu. Natomiast w rankingu Gender

³⁴ W. Yu, *Gendered Trajectories: Women, Work, and Social Change in Japan and Taiwan (Studies in Social Inequality)*, Stanford University Press, Stanford 2009, s. 2–5.

³⁵ M. Kargol, *Progress Regarding the Gender Wage Gap in Taiwan*, <https://borgenproject.org/gender-wage-gap-in-taiwan/> (dostęp: 01.12.2021).

³⁶ *Ending Gender Based Violence is Everyone's Responsibility – Let's Come Together to End Violence against Women*, http://www.globalgender.org/en-global/status_page/index/5 (dostęp: 29.11.2021).

³⁷ Y. Yuan, L. Zheng, *The First Chinese Law Against Domestic Violence, Efforts and Challenges: A Qualitative Analysis of the First Chinese Anti-DV Law's Implementation in Its Central Cities*, Stockholm University, Faculty of Social Sciences, Department of Social Work, Stockholm 2019, s. 6.

³⁸ Y. Lee, *Gender Matters in Tsai Ingwen's First Term: The First Woman President, the Cabinet Appointments, and Same-Sex Marriage in Taiwan*, „Journal of Asian and African Studies” 2021, t. 56, nr 8, s. 2071–2072.

Gap Index 2020 Tajwan znalazłby się na 29 miejscu, w porównaniu z Chinami zajmującymi 107 pozycję³⁹.

Podsumowując, zarówno w Chinach, jak i na Tajwanie zaszło wiele zmian prowadzących do zrównania kobiet i mężczyzn, jednak nadal w tym regionie zauważyć można silny wpływ konfucjanizmu i idący z nim w parze patriarchalny model rodziny. Powoduje to problemy z zatrudnieniem oraz edukacją wśród kobiet. Jednak mimo tego w Chinach można zaobserwować bardzo duży odsetek kobiet na wysokich stanowiskach w korporacjach, a na Tajwanie bardzo wysoki odsetek kobiet aktywnych w polityce. Porównując wyniki wskaźników takich jak Gender Gap Index oraz Gender Inequality Index, zauważyć można, że po przejściu rządów w Chinach przez przewodniczącego Xi Jinpinga sytuacja kobiet zaczęła się pogarszać, co widoczne jest w spadku Chin w owych rankingach. Natomiast Republika Chińska na Tajwanie w ciągu ostatnich lat stała się państwem przodującym w Azji w tym aspekcie i z roku na rok poprawia swoją pozycję w porównaniu z innymi państwami świata.

Kobiety w polityce i dyplomacji publicznej

Podrozdział ten ma za zadanie porównać życiorysy dwóch kobiet obecnych w polityce Chińskiej Republiki Ludowej oraz Republiki Chińskiej na Tajwanie – pierwszą damę Peng Liyuan oraz prezydent Tsai Ing-Wen.

Tsai Ing-Wen urodziła się w zamożnej rodzinie w Taipei, studiowała prawo na Tajwanie, by następnie zdobyć licencjat na Uniwersytecie Cornell i tytuł magistra w London School of Economics. Przed rozpoczęciem kariery politycznej była również profesorem na uniwersytecie⁴⁰. Zwycięstwo Tsai Ing-Wen oraz Demokratycznej Partii Postępu w wyborach prezydenckich w 2016 roku zapoczątkowało polityczną zmianę w Republice Chińskiej. Nie tylko sama prezydent zyskała poparcie obywateli, lecz również jej partia, zyskując gwarantującą swobodę w podejmowaniu decyzji liczbę miejsc w Yuanie Ustawodawczym⁴¹. W grudniu 2020 roku, w trakcie drugiej już kadencji prezydenckiej Tsai Ing-Wen, udział kobiet w Yuanie ustawodawczym – jak wspomniano wcześniej – wynosił 42%. Obecność kobiet w polityce Tajwanu została znormalizowana przez Annete Lu, która w 2000 roku została wybrana na stanowisko wiceprezydenta i utrzymała się na nim przez dwie kadencje prezydentury Chen

³⁹ Department of Gender Equality, Executive Yuan, 2021 *Gender...*, s. 4.

⁴⁰ Ch. Campbell, *Taiwan Elects Its First Female President*, „Time”, 20.01.2016, <https://time.com/4183442/china-taiwan-tsai-ing-wen-first-female-president/> (dostęp: 01.12.2021).

⁴¹ K. Templeman, *Politics in the Tsai Ing-wen Era*, [w:] H. Stockton, Y. Yeh (red.), *Taiwan: The Development of an Asian Tiger*, Lynne Rienner Publishing, Boulder 2020.

Shuibiana. Gdy w 2016 roku urząd prezydenta objęła Tsai Ing-Wen, stała się nie tylko pierwszą kobietą-prezydentem Tajwanu, ale również jedną z bardzo niewielu kobiet w Azji, którym udało się objąć tak wysokie stanowisko bez powiązań rodzinnych z uprzednimi męskimi przywódcami politycznymi⁴². Tsai zarówno w trakcie kampanii wyborczej, jak i swoich kadencji prezydenckich stara się nie podkreślać faktu, że jest kobietą. Społeczeństwo stereotypowo uznało, że po wygranej w wyborach prezydent zajmie się sprawami społecznymi dotyczącymi mniejszości oraz kobiet, jednak pod koniec pierwszej kadencji obywatele wykazali niezadowolenie z tempa zmian wprowadzanych przez rząd oraz niewielkiej liczby kobiet w gabinecie. Jednakże, gdyby Tsai postanowiła nominować kobiety do rządowych stanowisk, mogłoby to spotkać się ze sporą krytyką, a nawet oskarżeniami o nadużywanie władzy poprzez celowe wprowadzanie kobiet do rządu. Bez względu na to, jak bardzo Tsai Ing-Wen stara się, by jej płeć była nieistotna zarówno w trakcie wyborów, jak i kadencji, społeczne oczekiwania co do rodzaju polityki, jaki będzie stosować, nadal związane są ściśle z faktem, że jest kobietą⁴³.

Peng Liyuan w 1987 roku została żoną Xi Jinpinga, a w 1992 roku urodziła się ich jedyna córka Xi Mingze. Przez większość ich związku to Peng Liyuan była bardziej rozpoznawalna publicznie niż jej mąż ze względu na karierę muzyczną, jaką w latach 80. zrobiła w zespole wojskowym, a wykonywane przez nią pieśni patriotyczne wciąż są powszechnie znane w Chinach. Peng jednak zrezygnowała z kariery w połowie pierwszej dekady XXI wieku, gdy Xi Jinping został mianowany członkiem Stałego Komitetu Biura Politycznego Komunistycznej Partii Chin i wiceprzewodniczącym Chin, czyli następcą ówczesnego przewodniczącego Hu Jintao. Działania Peng Liyuan jako pierwszej damy ograniczają się do wypełniania roli przykładowej matki i żony, gdyż para małżeńska ma za zadanie ukazywać wizerunek wzorowego małżeństwa. Ważnymi cechami pierwszej damy Chin są jej patriotyzm, ukazywany przez jej najpopularniejsze pieśni patriotyczne oraz oddanie społeczeństwu. Jedną z aktywności prowadzonych przez Peng jest dyplomacja modowa. W 2013 roku została wyróżniona przez magazyn „Vanity Fair” jako jedna z najlepiej ubranych osób na świecie. Peng Liyuan również w poprzez swoje stroje stara się odwoływać do patriotyzmu, nosząc kreacje wyłącznie chińskich projektantów, zawierające elementy chińskiej tradycji. Pierwsza dama stara się także angażować w działalność społeczną różnych sfer zarówno w kraju, jak i za granicą. Tematy, w które jest zaangażowana, to m.in. prawa kobiet czy problemy osób dotkniętych HIV/AIDS, najczęściej towarzyszy również swojemu małżonkowi

⁴² Y. Lee, *Gender Matters...*, s. 2071–2072.

⁴³ *Ibidem*, s. 2083.

w trakcie różnych formalnych spotkań. Za granicą osobiście zajmuje się działalnością charytatywną oraz kulturalną, jak i promocją Chin. Niezaprzeczalnie, Peng Liyuan jest pierwszą damą, którą można porównać do tych zachodnich, jednak pomimo tego, że obecnie jest najbardziej rozpoznawaną kobietą związaną z polityką Chińskiej Republiki Ludowej i wyjątkową dla Chin pierwszą damą, jej główną rolą jest dyplomacja publiczna poprzez ocieplanie wizerunku Xi Jinpinga, jak i samych Chin, i nie jest ona niezależnie zaangażowana w aktywizm. Peng Liyuan nie jest niezależną postacią na scenie politycznej, a jedynie dopełnia wizerunek swojego męża, przewodniczącego Xi Jinpinga⁴⁴.

Porównując te dwie kobiety, można zaobserwować dwa różne wzorce kobiece w tych dwóch krajach. Na Tajwanie prezydent Tsai Ing-Wen ukazuje postawę kobiety niezależnej, która doszła do władzy bez powiązań rodzinnych z innymi przywódcami i stara się jak najbardziej umniejszać fakt, że jest kobietą, i to w jakiś sposób wyróżnia ją jako przywódcę. Jest kobietą będącą autonomiczną jednostką. Natomiast w Chinach najważniejsza kobieta, pierwsza dama, żona przewodniczącego Xi, jest przede wszystkim jego małżonką i w pewnym sensie elementem soft power, który kreuje wizerunek przewodniczącego, jak i całego kraju, jako idealna matka i żona. Pomimo tego, że samodzielnie osiągnęła ogromną popularność oraz rozwinęła karierę muzyczną, obecnie brak jej autonomii.

Podsumowanie

Podsumowując, zarówno w Chińskiej Republice Ludowej, jak i w Republice Chińskiej na Tajwanie można odnaleźć w historii proces tworzenia się praw kobiet, jednakże oba te kraje pozostają pod wpływem idei konfucjanizmu oraz patriarchalnego modelu rodziny i społeczeństwa. Na podstawie przedstawionych danych oraz ich analizy można stwierdzić, że Republika Chińska na Tajwanie posiada wyższy stopień równouprawnienia kobiet niż Chiny i bez problemu może być porównywana z innymi demokracjami pełnymi. Wskazuje na to wysoka pozycja w porównaniu z innymi krajami, biorąc pod uwagę wskaźniki wykorzystywane w ustalaniu rankingów takich jak Gender Inequality Index i Gender Gap Index. Powodów coraz lepszej sytuacji kobiet na Tajwanie można doszukiwać się w szybkiej modernizacji kraju oraz demokratyzacji, które przyczyniły się do rozwoju edukacji kobiet i tworzenia lepszych perspektyw w środowisku zawodowym, podczas gdy w Chinach w ciągu ostatnich dekad nie zaszło

⁴⁴ J. Wardęga, *Peng Liyuan na tle innych pierwszych dam w dyplomacji publicznej Chin*, [w:] M. Banaś (red.), *Kobiety w polityce: sfera publiczna*, Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, Kraków 2020, s. 157–178.

wiele zmian w kierunku polepszania sytuacji kobiet, a wręcz od rozpoczęcia rządów przez przewodniczącego Xi Jinpinga w 2013 roku pozycja Chin w międzynarodowych rankingach badających równość kobiet zaczęła spadać. Przykładem coraz większych możliwości kobiet na Tajwanie jest zyciorys obecnej prezydent drugiej kadencji Tsai Ing-Wen, będącej obecnie najważniejszą osobą w kraju, która stara się budować swój kobiecy wizerunek jako osoby niezależnej i autonomicznej, w porównaniu z pierwszą damą Chin – Peng Liyuan, która mimo wysokiej pozycji, jaką zajmuje w polityce i dyplomacji publicznej Chińskiej Republiki Ludowej, wciąż jest jedynie żoną stojącą w cieniu swego męża, Xi Jinpinga.

Można założyć, że stopień równości praw kobiet w obu tych krajach jest wysoki jak na standardy międzynarodowe, jednak sytuacja kobiet tajwańskich wydaje się lepsza niż kobiet chińskich, mimo że nadal w obu tych krajach bardzo duże znaczenie ma patriarchyat płynący z założeń konfucjanizmu, który w tym regionie jest głównym nurtem filozoficznym kształtującym społeczeństwo.

Bibliografia

- Brown C., *No, We're Not Quite There Yet: Taiwan's Road to Gender Equality*, Ketagalan Media, 15.06.2016, <https://ketagalanmedia.com/2016/06/15/5639/> (dostęp: 07.09.2022).
- Campbell C., *Taiwan Elects Its First Female President*, „Time”, 20.01.2016, <https://time.com/4183442/china-taiwan-tsai-ing-wen-first-female-president/> (dostęp: 01.12.2021).
- Chang D., *Effects of Higher Education Expansion on Gender Parity: A 65-Year Trajectory in Taiwan*, „Higher Education” 2018, t. 76, nr 3, s. 449–466.
- Chen B., He H., *Falling behind the Rest? China and the Gender Gap Index*, „Social Inclusion” 2020, t. 8, nr 2, s. 10–22.
- Chiang L., *Women and Development in Taiwan*, „Asian Journal of Women's Studies” 1998, t. 4, nr 4, s. 95–109.
- Cohen J., Alford W., Lo C., *Taiwan and International Human Rights: A Story of Transformation*, Springer Singapore, Singapore 2019.
- Departament of Gender Equality, Executive Yuan, *2021 Gender at glance in R.O.C (Taiwan)*, 2021.
- Ending Gender Based Violence is Everyone's Responsibility – Let's Come Together to End Violence against Women*, https://www.globalgender.org/en-global/status_page/index/5 (dostęp: 29.11.2021).
- Gao H., Lin Y., Ma Y., *Sex Discrimination and Female Top Managers: Evidence from China*, „Journal of Business Ethics” 2016, t. 138, nr 4, s. 683–702.

- Kargol M., *Progress Regarding the Gender Wage Gap in Taiwan*, <https://borgen-project.org/gender-wage-gap-in-taiwan/> (dostęp: 01.12.2021).
- Lee Y., *Gender Matters in Tsai Ingwen's First Term: The First Woman President, the Cabinet Appointments, and Same-Sex Marriage in Taiwan*, „Journal of Asian and African Studies” 2021, t. 56, nr 8, s. 2071–2087.
- Liu R., Stanway D., *China to Reduce Abortions for 'Non-Medical Purposes'*, Reuters, 27.09.2021, <https://www.reuters.com/world/china/china-says-will-reduce-number-abortions-non-medical-purposes-2021-09-27/> (dostęp: 07.09.2022).
- Matthews R., Nee V., *Gender Inequality and Economic Growth in Rural China*, „Social Science Research” 2000, t. 29, nr 4, s. 606–632.
- Parkinson J., *Five Numbers That Sum Up China's One-Child Policy*, BBC, 29.10.2015, <https://www.bbc.com/news/magazine-34666440> (dostęp: 07.09.2022).
- Shin D., *Confucianism and Democratization in East Asia*, Cambridge University Press, New York 2012.
- Shu X., Bian Y., *Market Transition and Gender Gap in Earnings in Urban China*, „Social Forces” 2003, t. 81, nr 4, s. 1107–1145.
- Sławiński R., *Etnosy na Tajwanie*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2011, nr 1, s. 89–110.
- Strona internetowa The Awakening Foundation, <https://www.awakening.org.tw/> (dostęp: 29.11.2021).
- Tan X., *Global Report Shows Increase in China's Corporate Female Leaders*, „China Daily”, 08.03.2022, <https://global.chinadaily.com.cn/a/202203/08/WS62270380a310cdd39bc8b39d.html> (dostęp: 07.09.2022).
- Templeman K., *Politics in the Tsai Ing-wen Era*, [w:] H. Stockton, Y. Yeh (red.), *Taiwan: The Development of an Asian Tiger*, Lynne Rienner Publishing, Boulder 2020.
- Trojnar E., *Droga kobiet do polityki na Tajwanie w kontekście wyborów powszechnych w 2016 roku*, [w:] M. Banaś (red.), *Kobiety w polityce*, Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, Kraków 2017.
- Trojnar E., *Tajwan. Dylematy rozwoju*, Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, Kraków 2015.
- Yang W., *High Abortion Rate Triggers Fears for Young Women*, „China Daily”, 27.01.2015, http://www.chinadaily.com.cn/china/2015-01/27/content_19412949.htm (dostęp: 07.09.2022).
- Wardęga J., *Peng Liyuan na tle innych pierwszych dam w dyplomacji publicznej Chin*, [w:] M. Banaś (red.), *Kobiety w polityce. Sfera publiczna*, Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, Kraków 2020.
- Wardęga J., *W poszukiwaniu połowy nieba – kobiety w polityce Chin*, [w:] M. Banaś (red.), *Kobiety w polityce*, Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, Kraków 2017.

- Yang W., *Differences in Gender-Role Attitudes between China and Taiwan*, „The Journal of Asian Women” 2016, t. 32, nr 4, s. 73–95.
- Yu W., *Gendered Trajectories: Women, Work, and Social Change in Japan and Taiwan (Studies in Social Inequality)*, Stanford University Press, Stanford 2009.
- Yuan Y., Zheng L., *The First Chinese Law Against Domestic Violence, Efforts and Challenges: A Qualitative Analysis of the First Chinese Anti-DV Law's Implementation in Its Central Cities*, Stockholm University, Faculty of Social Sciences, Department of Social Work, Stockholm 2019.
- Zemanek B., *Tajwańska tożsamość narodowa w publicystyce politycznej*, Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, Kraków 2009.
- Zhongguo, *Emancypacja chińskich kobiet*, <https://www.polska-azja.pl/emancypacja-chińskich-kobiet/> (dostęp: 01.12.2021).